

terium rexit. Dicit autem Gregorius in priori loco de eodem Equitio: *In Valeriae provinciae partibus magnae admirationis habebatur; et infra: Qui, nimirum Equitius, pro sua magnitudine sanctitatis multorum in eadem provincia monasteriorum pater extitit; et infra, circa finem cap. Silere, inquit: Non debeo, quod de hoc viro (id est, de Equitio), Abbate quondam meo reverendissimo Valentino narrante, agnovi, etc.* Unde satis constat eundem esse Valentinum, vel Valentinum Abbatem suum, de quo utrobique loquitur, eumque fuisse ex illis monachis, qui in Valeria instituebantur, et fuisse discipulum Equitii, cujus jam defuncti miracula Gregorio narrabat, et successorem ejus in aliquo ex illis monasteriis Valeriae, quorum pater Equitius fuerat. Potestque haec dubitatio conjecturis confirmari, quia D. Gregorius, quamvis toto libro 2 Dialogorum et saepe alias, de Benedicto sermonem habeat, nunquam indicat se fuisse suae religionis alumnum, neque patrem suum illum vocat, sicut de Valentino loquitur. Similiter agens de doctrina ejus, lib. 2 Dialogorum, cap. trigesimo sexto, solum dicit: *Doctrinae quoque verbo non mediocriter fulsit nam scripsit monachorum regulam, discretionem praecipuam, sermone luculentam; quod vero illam ipse professus fuerit, non indicat. Imo etiam in approbatione superius citata, solum dicit, se legisse regulam illam, laudasse et confirmasse, non vero servasse, aut professum esse.*

9. Nihilominus tamen juxta superiorem resolutionem, numero septimo positam, facile explicare possumus communem seu receptam opinionem. Fateor enim ex historiis ecclesiasticis non satis colligi Gregorium fuisse S. Benedicti monachum; nec Joannem Diaconum in vita ejus; nec Gregorium Turonensem, lib. 10 de Historia Francorum, cap. 1; nec Platinam aliud affirmare, quam Gregorium aedificasse monasterium, et in eo monachum fuisse. Verisimile etiam est Abbatem quem primum praefecit suo monasterio, fuisse ex provincia Valeria; quia ex discursu facto valde probabiliter colligitur illum primum Abbatem fuisse Valentinum. Unde etiam verisimile est illum Valentinum ab Equitio, et non a Benedicto institutionem habuisse. Multa vero alia, ex quibus haec conjectura pendet, incerta remanent. Primum, quam regulam servaret Valentinus in suo monasterio Valeriae. Fieri enim potuit ut, licet Equitii discipulus fuisset, et ei in monasterio

successisset, crescente fama Benedicti (qui sine dubio fuit vel aequalis, vel fere ejusdem temporis cum Equitio), illiusque regula divulgata, eam in suo monasterio receperit, juxta conjecturam superius factam. Deinde incertum est an Gregorius advocaverit primos monachos ex provincia Valeria, vel ex domiciliis S. Benedicti, hoc enim posterius fit verisimile, tum ex propinquitate locorum, tum ex majori notitia et conversatione, quae esse poterat cum monachis illius religionis. Nec huic obstat, quod Praelatus ex remota provincia Valeriae adductus fuerit, quia fieri potuit ut sanctitate et munere regendi fuisset caeteris illustrior, et per notitiam et famam cognitus; nam alibi legimus apud eundem Gregorium jam Pontificem, aliquando praecipisse homini seculari Probo, ut sui monasterii Abbas fieret, lib. 9, epist. 22. Tertio, est incertum sub qua regula voluerit Gregorius a principio foundationis sui monasterii ejus monachos vivere; estque verisimile ipsum Benedicti regulam elegerit, quia semper maxime approbavit et laudavit illam, ut constat ex citata bulla, et citato loco Dialogorum. Quod si quis dicat, Gregorium non approbasse illam regulam, nec praecipisse ut ab omnibus monachis Ecclesiae Latinae reciperetur, nisi postquam fuit Summus Pontifex respondemus hoc esse verum de approbatione authentica; tamen, cum Gregorius ante monachatum suum vir esset et doctus, et prudentissimus, ignorare non potuit regulam D. Benedicti, quae illo jam tempore erat celeberrima, praesertim in Italiae partibus. Itemque cum magno consilio et desiderio perfectionis, tam de suo monasterio erigendo, quam de sua conversione deliberaret, ut ex ipso met Gregorio constat, in praefatione Moralium, per se fit statim credibile regulam Benedicti pro se et pro suo monasterio elegerit. Hoc ergo modo nihil repugnat Valentinum, Abbatem S. Gregorii, fuisse discipulum et successorem S. Equitii, et nihilominus Gregorium fuisse in professione et regula discipulum S. Benedicti. Cujus etiam magnum argumentum est, quod multa decreta sunt ab ipso edita in favorem monachorum, quae habentur 16, q. 1 et sequentibus, praesertim 18, q. 2, quanquam in eis nulla fiat specifica mentio religionis S. Benedicti.

10. *Quomodo verificetur tot viros insignes fuisse monachos Benedictinos.* — Secundo, juxta eandem conjecturam n. 7 intelligenda existimo, quae Trithemius, lib. 1, cap. 2, de

numero virorum illustrium ordinis Benedictini narrat, nimirum fuisse in illo ordine octodecim Summos Pontifices, quorum primum ponit Gregorium Magnum; Cardinales plus quam ducentos, etc., quae breviter etiam repetit libro de Script. Eccles., in Benedicto. Haec enim omnia in hoc fundari existimo, quod omnia, quae in historiis referuntur de sanctitate, dignitate aut qualibet alia singulari excellentia alicujus monachi, qui post Benedictum vixit in Occidente usque ad ea tempora, in quibus constat religiones monachorum fuisse multiplicatas; omnia (inquam) attribuuntur religioni S. Benedicti, etiamsi historiographi non semper in speciali referant illam religionem, sed monachatum. Quod merito fit juxta conjecturam a nobis factam, et fortasse sine illa difficile erit illa omnia fundare, aut vera invenire. Imo quia, ut statim dicemus, Cisterciensium religio et aliae Benedictum habent parentem, ideo illustres personae illarum religionum solent etiam Benedictinae attribui. Et hinc oritur varietas, nam interdum legimus fuisse octodecim Pontifices Benedictini ordinis, interdum viginti quatuor, et aliae similes, quae in concordiam rediguntur dicta animadversione. Nam interdum est sermo de religione S. Benedicti, praecise ut a suis filiabus distinguitur, interdum ut illas complectitur. In hoc vero fortasse per inconsiderationem excessit Trithemius, quod suae religioni attribuit Episcopos, Abbates, vel Sanctos aliquos, aut Benedicto antiquiores, aut non ad Occidentales monachos pertinentes, ut notavit Baron., 6 tom., anno Domini 494, sub finem.

11. *Jura, quae continent aliquam observantiam monachorum S. Benedicti, non semper novam aut majorem obligationem inducunt.* — Tertio, ex dicto principio in numero illo 7, ortum est ut decreta antiqua, quae de monachis aliquas leges statuunt, praecipue ad Benedictinos monachos dirigantur, ut patet ex cap. *Cum ad monasterium*, et cap. *In singulis*, et cap. *Ea quae*, de Statu monach., et Clem. *Ne in agro*, eod. tit., quae de monachis nigris specialem mentionem faciunt, quae appellatio solis Benedictinis convenit. Circa quae jura duae morales quaestiones oriuntur. Prima est an illa omnia, quae in illis jure specialiter statuuntur, obligent in conscientia, et ad peccatum mortale pro materiae qualitate. Quod dubium in particulari in praecipto confitendi et communicandi singulis mensibus tractavi in 4 tom. tertiae partis, dis-

put. 36, sect. 5, et in summa dixi non addere majorem obligationem, quam regula ipsa religiosa juxta suam institutionem afferat, quia verba canonum non plus indicant. Quod idem consequenter censeo esse dicendum de praecipto abstinendi a carnibus, servandi silentium, et aliis similibus, quae de se erant a monachis observanda ratione regulae, et in quibus nec gravior poena, nec aliquid specialius in jure additur, quo major obligatio significetur. Quod in particulari de prohibitione abstinendi a carnibus docuit Sylvester, verb. *Religio*, 7, quaest. decima quarta, et sumitur ex doctrina D. Thomae, 2. 2, q. 185, articulo 8. et 186, art. 9, et Quodlib. 1, art. vigesimo, cum tamen transgressori hujus praecipi gravis imponatur poena in cap. *Carnem*, de Consecr., d. 5: *Sex mensium spatium (dicitur) retrusioni, et poenitentiae subjacebit.* Explicat autem D. Thomas, illud intelligendum esse, quando contra expressum praeciptum Superioris cum inobedientia vel contemptu monachus carnes comedit. Itaque, quando statuta regulae in decreto aliquo juris quasi revocata inveniuntur, si non addatur nova censura grave peccatum supponens, vel aliquod aliud signum seu verbum novam obligationem indicans, non videtur de novo addi, sed solum instaurari, et ad suum pristinum statum restitui, quia fortasse per non usum vel per abusum praetermissa erant. Aliquando vero imponuntur monachis in jure specialia praecipta sub gravi obligatione, quae juxta generales regulas de legibus dignoscenda est; et de illis nonnulla attigimus tractatu praecedenti, agendo de habitu, et de clausura, et de regula religiosorum, praeter alia, quae diximus alibi tractando de censuris.

12. *Quando dicta jura extendantur vel non extendantur ad alios monachos.* — Secundum dubium est, an ea, quae statuuntur in jure de monachis S. Benedicti, ad caeteros monachos extendenda sint. Quod in specie tractari solet de praecipto confitendi singulis mensibus, recipiendi Eucharistiam prima Dominica mensis. Quidam enim existimant hujusmodi leges extendendas esse propter similitudinem rationis, quod sentit Glossa in d. Clem., quam Abbas ibi et alii sequuntur. Oppositum vero docuit Stephanus, quem Glossa refert; et in materia de excommunicatione idem ego censui, quoad censuras latas in d. Clement. *Ne in agro*. Unde duobus modis potest dici lex aliqua ecclesiastica lata pro solis monachis S. Benedicti. Primo, quia verba legis expresse

et in particulari ad monachos illius religionis limitantur, ut in dicta Clement. Et tunc censeo legem ex vi dispositionis suæ non obligare alios monachos, quia non extenditur ultra verba sua. Dico autem, *ex vi dispositionis suæ*; nam aliunde ex parte materiæ poterit extendi, ut si ex lege ipsa constet non considerasse veluti specificam differentiam illius religionis, sed generalem rationem, et necessitatem monachalis status; tunc enim materiale esse videtur, quod tales monachos proprio nomine appellet. Alio vero modo potest dici lex lata pro solis monachis S. Benedicti, quia eo tempore lata est, quo non erat alia religio monachorum, vel in quo omnia illorum monasteria sub regula S. Benedicti militabant, quamvis verba canonis indifferentia sint, solumque de monachis mentionem faciant. Et tunc, ex vi dispositionis legis obligatio extenditur ad omnes monachos, etiamsi postea aliqui exorti sint; quia hæc est natura perpetuæ legis, ut ad omnes extendatur, qui postea nascuntur, si sub verbis et tenore legis comprehenduntur, ut supra etiam diximus de legibus, quæ de religiosis sub hac voce, vel sub nomine regularium aliquid statuunt. Nihilominus vero tunc e converso considerandum est, an ex materia vel ex aliis circumstantiis intelligatur dispositio legis magis esse restricta, ut si fundetur in speciali regula, vel professione S. Benedicti, aut quid simile; tunc enim indifferentia vocis *monachi*, ex circumstantiis determinanda est. Et hæc sufficit attingisse in particulari de hac religione, pro ratione instituti a nobis propositi.

CAPUT III.

QUÆ RELIGIONES MONACHORUM EX BENEDICTINA ORTÆ SINT, ET AN SINT AB ILLA DISTINCTÆ?

Post institutionem religionis S. Benedicti multo tempore sine nova institutione monastici ordinis, et consequenter, ut credimus, totus occidentalis monachismus Benedictini ordinis erat. Postea vero, post annum Domini 900, quia fortasse observantia illius religionis relaxata fuerat, occasione reformandi illam coepit illa religio multiplicari, vel alias ex se producere.

1. *Tractatur prior pars tituli quoad ordinem Cluniacensem.*—Quarum prima esse censetur ordo Cluniacensium, quæ circa annum Domini 913 coepisse dicitur, institutore Odone Cluniacensi Abbate, quamvis alii hoc tri-

buant Bernoni ut primo Abbati, et fundatori illius monasterii, juxta Sigisbertum, in Chronico. Et alii præterea addunt opera Euthycii, seu Eutychie, ejusdem monasterii monachi valde religiosi, et in Patrum regulis et institutionibus valde eruditi, ex quibus (ut Antonimus refert) diversas consuetudines sumpsit, et uno volumine colligavit; et ideo fuisse dicitur institutor consuetudinum quæ in monasteriis servabantur; et specialiter de illo monasterio a Bernone constructo ait Antoninus: *In eo servantur instituta Patris Eutychie*, 2 p. Historiali, tit. 15, cap. 16, ubi propterea Scholiastes advertit, Odonem fuisse potius propagatorem Cluniacensis ordinis, quam institutorem; sicut de Bernardo dici solet circa ordinem Cisterciensem, ut infra num. 3 notabimus. Idem tamen Bernardus in Apologia ad Hugonem Abbatem, enumerans primos parentes, de quibus Cluniacenses gloriantur, primo loco ponit Odonem, nulla facta mentione Bernonis, neque Eutychie. Quocirca existimo Bernonem quidem fundasse Cluniacæ illud speciale monasterium sub regula et ordinaria institutione S. Benedicti; discursu vero temporis, opera et consilio Eutychie addidisse observantias aliquas, et reformationem, quæ suo tempore duravit sub eadem religione S. Benedicti. Postea vero Odo, qui immediate successit in Abbatia Bernoni, reformationem ampliavit, et tantam mutationem fecit, ut distincta religio inchoata fuerit, ut communiter ab auctoribus judicatur.

2. *Tractatur posterior.*—Quæ autem fuerit hæc distinctio, et in quibus rebus, non satis invenio ab auctoribus vel historicis explicatum. Nam imprimis non fuit in fine proprio talis instituti; nam semper retentus fuit purus monachatus et vita contemplativa. Deinde non fuit mutatio in regula, neque in substantiali professione votorum; nam Benedicti regula integra retenta est, idemque modus profitendi conversionem morum secundum illam. In habitu dicunt quidam fuisse factam mutationem quoad figuram et colorem. Sed quoad colorem, Anton., dict. tit. 15, cap. 23, num. 2, refert Cluniacenses semper retinuisse nigrum habitum, et de eis intelligit jura quæ de monachis nigris loquuntur, et eosdem ait fuisse reformatos, anno 1400, per Eugenium III, in congregatione quæ dicitur S. Justinæ, quia initium habuit in Abbatia S. Justinæ Paduæ, et postea per plura monasteria propagata est. Illa autem congre-

gatio nunc eadem religio esse videtur cum ordine S. Benedicti, et nonnulla monasteria Hispaniæ, quæ Cluniacensis ordinis fuisse dicuntur, præsertim S. Facundi, et S. Vincentii Salmanticæ, ejusdem ordinis nunc sunt cum aliis S. Benedicti. Non videntur ergo a principio habuisse distinctionem in colore habitus; in figura vero fortasse fuit aliqua, et nonnulla etiam in constitutionibus et observantiis, propter quæ ut religio distincta, vel saltem ut familia diversa a religione S. Benedicti habita est; ad eum modum quo sunt in religione Minorum variæ familiæ, cum non modica distinctione in figura et asperitate habitus, et aliarum observantiarum, et tamen non censentur plures religiones, sed una, in diversis membris suis magis vel minus reformata.

3. *Tractatur etiam prior pars tituli quoad ordinem Cisterciensem.*—Secunda religio, non quidem tempore, sed amplitudine et dignitate, quæ ex D. Benedicto ortum habuit, fuit Cisterciensis. Cujus institutor vulgo censetur S. Bernardus, quia inter religiosos omnes illius familiæ fuit illustris, et eam maxime propagavit et auxit; nam dum viveret, centum sexaginta monasteria suæ reformationis in variis Europæ regionibus fundasse dicitur. Re tamen vera quindecim annis antequam Bernardus esset monachus, Cisterciensium reformatio inceperat, ut constat ex historiis apud Vincentium, lib. 25, cap. 64; Antonin., 2 part., tit. 15, cap. 8; Sigisbertum, in Chronico, anno 1098, quo anno religio illa inchoata est sub Roberto, primo Abbate Cisterciensi, ut in vita ejus refert Surius, tom. 2, die 29 Aprilis. Duxit autem originem a cœnobio Molismensi, quod in provincia Burgundiæ in Episcopatu Lingoniensi situm erat. Cœnobium autem illud Molismense Benedictini ordinis erat; an vero in eo servaretur professio communi et antiquo more, vel juxta novam Cluniacensem institutionem, in historiis explicatum non reperio, illud tamen prius videtur probabilius. Nam Bernardus licet Cluniacensium mentionem faciat, nunquam ab eis originem vel aliquid habere recognoscit, ut patet ex Apologia ad Guillelmum Abbatem, et epist. 1 ad Robertum nepotem, ubi S. Benedictum, suum et Cluniacensium legislatorem appellat, suumque institutum longe arctius esse ostendit. Cœnobium itaque Molismense professionis erat S. Benedicti, observantia tamen religiosa in eo fuerat relaxata. Quatuor autem monachi illius, Stephanus,

Albericus, et alii duo, majorem perfectionem et rigorem desiderantes, solitudinem petierunt, ac tandem in sylva *Cistercium* dicta quasi eremiticam vitam inchoarunt; postea vero eos secutus est Robertus, Molismensis Abbas, cum aliis viginti duobus, qui primum cœnobium Cisterciense sub eodem Roberto, primo Abbate, incoluerunt. Post paulum vero temporis redeunte Roberto, jussu Pontificis, ad Abbatiam Molismensis cœnobii, ei successit Albericus, quo intra biennium defuncto, successit Stephanus, qui constitutiones illius ordinis in formam redegit et consummavit; ideoque fundator illius ordinis appellari etiam solet. Ille vero recepit Bernardum, qui maxime ordinem nobilitavit, et ideo nomen ejus tandem retinuit.

4. *Tractatur pars posterior.*—Habet ergo hic ordo, quoad institutum, regulam eandem et eundem finem cum ordine S. Benedicti; majorem tamen ab illo distinctionem, quam ordo Cluniacensis, a principio habuisse, et nunc etiam habere videtur. Nam quoad habitum, magnam distinctionem habet in colore albo, ut constat, et in figura nonnihil differt, quamvis modicum. Et præterea differt in multis constitutionibus, et specialiter ab Ecclesia approbatus est, et multis privilegiis ornatus; et ita ut religio distincta inter monachales numeratur, et in jure interdum fit specialis mentio illius et satis honorifica, ut patet in cap. *Non est*, de Regularib., ubi prohibetur transitus a Cisterciensi ordine ad alios, ubi Glossa rationem reddit, quia nullus ordo arctior tunc inveniebatur. De qua re in superioribus dictum est, tractatu præcedenti, lib. 3; et in cap. *Licet*, eod. tit., approbatur transitus ad Cisterciensem ordinem tanquam ad arctiorem. Et in cap. *In singulis*, de Statu monach., supponitur morem celebrandi Capitula antiquiorem esse in ordine Cisterciensi, quam in ordine S. Benedicti. Et ideo statuitur ut similia Capitula in ordine S. Benedicti fiant, et ut pro illis primordiis duo Abbates Cistercienses in Capitulo cum aliis Abbatibus Benedictinis præsiderent. Quod satis demonstrat quantæ auctoritatis et æstimationis hic ordo fuerit tempore Innocentii III. Quamquam ante Innocentium Alexander III, in cap. *Recolentes*, de Statu monach., conqueratur quod a prima perfectione nonnihil defecissent: *Dolentes* (inquit) *dicimus, quod etsi non ab omnibus, neque in omnibus, a plerisque tamen, et in pluribus ab illa sancta institutione dicitur declinatum, in tantum ut aliqui ex vobis primæ insti-*